

Kim Leine: Ikuisuusvuonon profeetat | Maailmankirjat

Paljaasti paljaassa maassa

RIITTA VAISMAA 19.1.2014

Elämässään ja uskossaan hoiperteleva ja haparoiva, sattuman 1700-luvun lopulla Kööpenhaminasta Grönlantiin kuljettava pappismies ja lähetyssaarnaaja Morten Falck on mitä epätodennäköisin positiivinen sankari. Oikeastaan hän on aika hulltio, jonka moraalista-kin voi esittää monenlaisia epäilyjä. Vuodet kaukaisella saarella kuitenkin kasvattavat. Kaikessa heikkoudessaan lähimmäisistään välittävä vaikkakin sitoutumista kaihtava Falck on hyvin sympaattinen.

Kim Leinen suurromaanissa *Ikuisuusvuonon profeetat* norjalainen koulunpitäjän poika haluaisi opiskella lääkäriksi mutta isälle, opintojen rahoittajalle, kelpaa vain pappiskoulutus. Mortenin kiinnostus on kaikessa muussa kuin teologiassa, ja hän osallistuu myös luonnon-tieteiden ja lääketieteen opintoihin. Vaillinaisistakin lääkärinopinnoista on Grönlannissa usein apua enemmän kuin teologiasta konsanaan.

Morten elää opiskelijana Kööpenhaminassa hurvittelevaa elämää. Hän hurmaantuu kaupunkielämään, heittäytyy ilonpitoon, löytää huorakorttelit ja kaipaa kuitenkin samaan aikaan maalle. Hän tapaa kapakassa kaksineuvoisen pojan ja antautuu tämän kanssa sukupuolisuhteeseen. Koskaan hän ei saa poikaa mielestään. Tapaaminen vaikuttaa hänen tuleviin yrityksiinsä sitoutua. Hän seurustelee säällisesti vuokraisäntänsä tyttären, neitsyt Abelone Schultzin kanssa ja ehtii tämän kanssa kihloihin. Häistä on jo sovittu, ja niitä on pitkään suunniteltu, mutta Morten häipyä ennen häitä, ensin opiskelemaan Grönlannin eskimoiden kieltä ja sitten kaukaiseen siirtomaahan.

Falck valmistuu papiksi rimaa hipoen. Valmistujaissaarna onnistuu kuitenkin yli odotusten ja puhuttelee erityisesti kuulijana ollutta vanhaa Grönlannin lähetystyön veteraania. Tämä suosittelee ja suostuttelee Mortenin lähtemään Grönlantiin. Falck oikeastaan ajautuu lähetystyöhön Grönlantiin, erityistä kutsumusta kristinuskon sanoman levittämiseen hänellä ei ole. Uskokin on kovin horjuvainen.

Falck saapuu kuukausia kestäneen, kammottavan merimatkan jälkeen ja erittäin puutteellisin tiedoin Beta-lehmän kanssa Grönlantiin, Tanskan kuningaskunnan siirtomaahan. On lähes ihme, että hän pääsee hengissä perille, ja vielä suurempi ihme on, että hänen mukansa ottama lehmä selviää purjelaivalla taitetusta merimatkasta. Huonosti ruokittu ja pidetty lehmä auttaa niukalla maidollaan laivan miehistöä kuolemasta nälkään ja tauteihin, ja maitoa tarvitaan myöhemminkin. Maidosta tulee lähes pyhää, ainakin lääkkeen veroista. Grönlannissa eletään metsästyksellä ja kalastuksella, siellä ei karjaa pidetä. Beta kuitenkin elää siellä monta vuotta, ja sen vaiheet tuovat romaaniin letkeätä huumoria.

Falck saapuu ja asettuu moninaisten vaiheiden jälkeen Tanskan siirtokuntahallinnon alueelle. Alkaa tanskalaisen lähetyssaarnaajan kirjava elämä Grönlannissa, missä 1700-luvun

lopulla eletään niukkaakin niukemmin. Siirtomaahallinto on julmaa ja arvaamatonta, valankäyttö on usein väkivaltaa, eivätkä jumalan miehetkään pyyteettömästi toimi alkuasukkaiden parhaaksi. Vaikka Falck pyrkii alkuun osoittamaan puutteet ja raportoimaan niistä emämaahan maalliselle ja kirkolliselle hallinnolle, elämän raadollisuus antaa nopeasti suhteellisuudentajua. Falck osoittautuu lempeäksi mieheksi, joka haluaa ympäristölleen hyvää. Alkuasukkaat, villit kuten tanskalaiset eskimoita nimittävät, vihaavat heidän maansa riistänyttä herrakansaa. Falck ymmärtää heitä, eikä siksi ole hallintoa edustavan kauppayhtiön suosiossa, eikä varsinkaan sen jälkeen, kun hän tutustuu varsin läheisesti johtajan puolisoon.

Väkisinkin suhteellisuudentaju kasvaa, samoin pinna pitenee, kun laiva Grönlantiin tulee kerran vuodessa. Jos sattuu haaksirikko, mikä ei ole ollenkaan harvinaista, laivaa odotetaan kaksi vuotta. Laivan mukana kulkevat niin ihmiset, tähdelliset tavarat kuin asukkaiden viestit emämaahan ja päinvastoin. Kun kirje sukulaisilta tulee, se saattaa olla yli kaksi vuotta vanha. Koskaan ei voi tietää, onko kirjeen lähettäjä enää edes hengissä.

Matkat ovat saarellakin pitkiä ja vaarallisia. Lähimpiin yhdyskuntiin kuljetaan soutupelillä tai kajakeilla. Soutajat ovat alkuasukasnaisia. Jos säät suosivat, matkaan kuluu päiviä. Huonolla säällä esimerkiksi Ikuisuusvuonolle joutuu matkaamaan viikkoja. Pitkillä matkoilla nähdään nälkää, jollei kalastus onnistu.

Romaanille nimen antaneet Ikuisuusvuonolla asuvat profeetat ovat pariskunta, jonka julistus pohjautuu kristinuskoon, mutta julistus on saanut kaukana muista uskovaisista hurmoksellisia piirteitä. Profeettojen toiminta kiinnostaa Falckia. Hän tutustuu pariskuntaan ja osallistuu lahkoon seuroihin. Hänelle annetaan myös vuoronsa saarnata omaa oppiaan, mutta se johtaa vain kiipeliin niin Falckin kuin muutkin valloittajakansan edustajat. Tämänkin jälkeen Falck pitää profeettoihin yhteyttä ja tuntee heihin jonkinlaista sielunsukulaisuutta. Lopun unenomaisessa jaksossa, jossa muutamaa sukupolvea myöhemmin elävät kulkevat vanhoilla haudoilla, Falckin oma hauta löytyy Ikuisuusvuonon hautausmaalta.

Seksuaalisuuden kuvaus on *Ikuisuusvuonon profetoissa* hulvatonta niin Tanskassa kuin etenkin Grönlannissa. Se esiintyy paljaana sekä uskonnollisissa että maallisissa yhteyksissä. Eipä pienissä yhteisöissä ja puuttomalla seudulla piiloonkaan pääse. Sukupuoliyhteys on tavallinen seurustelumuoto, joka ei ole vieras papillekaan. Falck tosin ei koskaan pääse tasapainoon oman seksuaalisuutensa kanssa, eikä hän ole lainkaan pukki pahimmasta päästä, paremminkin pidättyväinen. Hän elää ristiverisen naisen kanssa, mutta tämän suhteen Leine kuvaa samaan aikaan hyvin viitteellisesti ja arvoituksellisesti, kuin harson takaa mutta silti myös hyvin lihallisena. Leski, kuten Falck naista loppuun asti kutsuu, liittyy romaanin unenomaisiin osuuksiin. Sen enempiä lukija kuin Falckaan ei aina edes tiedä, onko leski hengissä. Pohjoisemman siirtokunnan lähetyssaarnaaja-pappi on tehnyt lapsia kaikkien oppilaittensa ja kastamiensa kanssa. Ulkonäkö paljastaa ristiveriset.

Kiihkeä seksuaalisuus liitetään usein herätyskristillisyyteen, ja se kuuluu myös Ikuisuusvuorten profeettojen hurmoksellisiin seuroihin. Se muistuttaa paljon paitsi stereotyyppistä kuvaa näistä liikkeistä myös esim. Bengt Pohjasen kuvauksia lestadiolaisesta Korpeliikkeestä runsaat sata vuotta myöhemmin pohjoisessa Tornionlaaksossa mm. teoksissa Korpelan enkelit ja Kristalliarkki, (1989 ja 1990, Pohjoinen).

Pitkillä matkoillaan merimiehet harrastavat seksiä keskenään. Tuskin he ovat varsinaisia homoja tai edes biseksuaaleja. Kuukausien merimatka ja kokoaikainen tieto kuolemanvaarasta panee etsimään edes jotakin lämpöä ja läheisyyttä.

Falck miettii kautta romaanin ihmisen vapaata tahtoa. Hänen mottonsa on valistusajan filosofi Rousseau'n ajatus, jonka mukaan ihminen on syntynyt vapaaksi, ja kaikkialla hän on kahleissa. Valitusaate, joka Falckin mielessä on vahvempana kuin evankeliumin levittäminen, ei ankarissa oloissa hevin etene. Elämän raadollisuus näyttyy mm. ruumiinerittinä ja pahentuneena ruokana. Ihmishenkikään ei ole rujossa elämässä järin arvokas. Liiallapset ja naiset tapetaan pois, raipparangaistus häpeäpaalussa viimassa ja pakkasessa vie hengen. On itsestään selvää, että laiva- ja venematkoilla osa miehistöstä ja matkustajista kuolee, milloin nälkään, milloin tappeluun, milloin vain kohtalokkaaseen horjahdukseen.

Ikuisuusvuonon profeetat on raju ja rujo. Ruumis rapistuu ja unelmat jäävät toteutumatta ankarissa oloissa. Talot puolestaan rapistuvat kosteassa merituulella, kosteus syö myös vaatteet, huonekalut ja vähäiset kirjat. Samalla rapautuu valitusaate.

Alle 40 vuoden iässä Falck on jo vanhus, jolta keripukki vienyt hampaita. Hän on valmis lähtemään saarelta jo ennen kautensa päättymistä. Hän palaa ensin Norjaan isäänsä tapaamaan. Matkallaan Bergenistä Drammenin lähelle hän tajuaa kaipaavansa Grönlannin avointa maisemaa. Leskikin kulkee Falckin olkapäällä. Pian Falck ajautuu taas Kööpenhaminaan, missä hän mm. on todistamassa kaupungin suurta paloa. Palo peittää onnistuneesti jälkiä, ja Falck saa uuden valtuuskirjan Grönlantiin. Enää pitkä laivamatka ei pelota.

Kim Leine onnistuu kirjoittamaan uskomattomaan tarinaansa rutkasti huumoria. Falck on kaikessa ajattelunsa ja epäonnistumisissaan humoristinen surullisen hahmon ritari, joka saa lukijan myötätunnon puolelleen. Epookin kuvaus on uskottavaa, vaikka Leine jälkisanoinaan vannoo kirjoittavansa sepitettä.

Ikuisuusvuonon profeetat on Kim Leinen neljäs romaani. Se sai ilmestyttyään tanskaksi 2013 Pohjoismaiden neuvoston kirjallisuuspalkinnon. Palkintolautakunta kiittää teosta mukansatempaavaksi eepokseksi sorrosta ja kapinasta. Romaani on antkolonialistinen ja moniaalle haarautuva teos, jonka fantasioissa ihminen on yhtä kuin ruumis ja ajatus. *Ikuisuusvuonon profeetat* on trilogian ensimmäinen osa. Leinen tarkoitus on mennä vielä kauemmas historiassa, joten henkilöt ovat tulevissa teoksissa toiset kuin ensimmäisessä osassa.

Syntyjään norjalainen Kim Leine (s. 1961) asui lapsuutensa isänsä perustamassa Jehovan todistajien yhteisössä. Hän karkasi 17-vuotiaana Tanskaan isän luo, joka oli erotettu perustamastaan yhteisöstä, kun Leine oli viisivuotias. Hän on asunut ja työskennellyt 15 vuotta Grönlannissa. Muutettuaan takaisin Tanskaan hän debytoi muistelmaromaanilla *Kalak* (2007). Toisessa romaanissaan *Tunu* (2009) Leine palaa Grönlantiin, täällä kertaa nykyajassa. Leine on kirjoittanut keväällä Tanskassa ja Norjassa ilmestyvän Suomen historiaa käsittelevän romaanin. Tapahtumat alkavat vuodesta 1918. Lisää Leinen teosten suomennoksia on syytä odottaa.

Ei ole ensimmäinen kerta, kun kustantajalle täytyy lähettää terveisiä puutteellisesta oikoluovusta ja viimeistelystä. Alkupuolella asia varsinkin häiritsee, ja virheitä on jopa alkuun sijoitetussa sisällysluettelossa. Keskivaiheilla virheitä on vähemmän, loppupuolella tahti

taas valitettavasti kiihtyy. Huolimattomuus himmentää Katriina Huttusen oivallisen käännöksen ansioita. Sukeltaminen yli 200 vuoden takaiseen Grönlantiin on vaatinut suomentajalta valtavasti perehtymistä, oivaltamista ja kekseliäisyyttä.

Kim Leine: *Ikuisuusvuonon profheetat (Profeterne i Evighedsfjorden)*. Suom. Katriina Huttunen. Tammi 2014. 630 s.